

КА КВАЛИТЕТНИЈОЈ НАСТАВИ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА: ПРИКАЗ УЏБЕНИКА *ДА ЛИ ЈЕ ВАШ ЧАС НЕМИ ФИЛМ?* ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНЕ РЕДЛИ

(Редли, Јелена. *Да ли је Ваш час неми филм?*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2023)

Прегледом литературе и доступних чланака из области методике наставе српског као страног језика можемо увидети да ова дисциплина постоји у неком свом једноставнијем облику од утемељења српске средњовековне државе, односно од тренутка када се појавила економско-политичка и образовна потреба странаца да га науче и користе. Ипак, њено утемељење у науци везује се за почетак систематских истраживања деведесетих година прошлога века, чији су резултати видљиви кроз отварање центара за учење српског као страног језика, акредитацију студијских програма за образовање предавача, унапређење наставне праксе и публикавање већег броја научних резултата – радова, монографија и универзитетских уџбеника. Ипак, и поред вишедеценијског и преданог рада на унапређењу методике наставе српског као страног језика, многе специфичне потребе у овој области остале су потпуно непокривене.¹ Препознајући недостатак научне литературе у којој би био сагледан значај вештине говорења (и говорних вежби) у настави српског као страног језика, др Јелена Редли, ванредни професор Филозофског факултета у Новом Саду, објавила је крајем 2023. године уџбеник интересантног назива *Да ли је Ваш час неми филм?*. Уџбеник је (у штампаном и електронском² облику) издат уз финансијску помоћ Центра за српски као страни језик, чији наставници деценијама успешно помажу развоју теорије учења и наставе српског као страног језика. Рецензенти уџбеника су угледни универзитетски професори са вишедеценијским искуством у настави српског као страног (и нематерњег) језика: проф. др Душанка Звекић-Душановић, проф. др Весна Крајишник и проф. др Јелена Ајдановић, који су га са нескривеним симпатијама препоручили стручној јавности. Садржај уџбеника чине предговор, шест лекција (које аутор назива поглављима), извори, коришћена литература и регистар најважнијих коришћених термина и појмова. Намера аутора да напише универзитетски уџбеник (за студенте и стручну јавност) детаљно је образложена у предговору, а посебно обликована применом најсавременије дидактичко-методичке апаратуре. Свака лекција састоји се из три доминантна елемента: сажетка лекције (у функцији представљања њеног садржаја), основног текста лекције и (репродуктивних и продуктивних) питања и задатака.

У предговору овог уџбеника систематично и поступно се наводе главни разлози писања и објављивања публикације. Према речима аутора, настала је из потребе осавремењавања наставе на предмету *Говорне комјетенције у настави српског као нематерњег и страног језика* (који се реализује у оквиру мастерских

¹ Оташевић, Ђорђе (2014). Приручници за наставу српског језика као страног. *Лингвистичке актуелности*, 25, 21-30.

² Веб-адреса за приступ електронском облику уџбеника: <http://skr.rs/zNUi>.

академских студија на Филозофском факултету у Новом Саду), односно ширења стечених сазнања са припадницима академске заједнице у вези са приступима и поступцима који се могу користити у развоју вештине говорења код ученика-странаца. Водећи се вишегодишњим искуством подучавања српског као страног (и нематерњег) језика, али и сазнањима стеченим на еминентним иностраним методичким усавршавањима и курсевима, ауторка уџбеника истиче настојање да (мање искуским) читаоцима предочи потенцијалне одговоре на седам најважнијих питања планирања и припремања говорних вежби (1. *Шта је фокус вежбе: интеракција, трансакција или нека врста монолога?*, 2. *Како ћу вежбу уобличићу?*, 3. *На које фазе ћу вежбу поделити?*, 4. *Каква ће погрешка бити поједина ученицима?*, 5. *Који облик рада ћу користити на часу?*, 6. *Који ниво језичког знања очекујем?*, 7. *На који ћу начин и у којој фази дати поједину информацију?*), те принципима најпродуктивнијих метода у развоју вештине говорења и њеном оцењивању.

У првом поглављу уџбеника (*Говорење као језичка вештина*) на веома јасан и прецизан начин предочена је дистинкција између рецептивних (читање и слушање) и продуктивних (писање и говорење) језичких вештина, уз посебно истицање значаја вештине говорења која (уз вештину писања) омогућава правовремену реакцију ученика на примљену информацију из непосредног окружења. С обзиром на њену немерљиву важност у коришћењу језика, у овом поглављу се пажљиво сагледавају проблеми у наставној пракси проузроковани применом недовољно ефикасних (и застарелих) метода и приступа. Диференцирајући термине *поучавање* и *предавање* у уџбенику се детаљно сагледава место когнитивистичког и комуникативног приступа у развоју језичких вештина, који, уколико се имплементирају на правилан начин, омогућавају постизање жељених резултата у наставној пракси (српског као) страног језика.

У другом поглављу (*Вештина говорења*) детаљно се сагледава место и функција вештине говорења у савременој настави страних језика. Сагледавајући различите облике говорења (монолог, дијалог и дискурс) и њихову важност у настави, посебно место у овом поглављу посвећено је анализи улоге наставника у дизајнирању наставног процеса који ће подстаћи развој вештине усменог изражавања ученика-странаца. Наставник је, према мишљењу аутора уџбеника, креатор подстицајног језичког окружења, али и дијагностичар који, захваљујући својим методичким знањима и вештинама, мора иницирати и стимулисати коришћење језика у аутентичном језичком окружењу. Посебна важност у поступању наставника придаје се аналитичком приступу развоја вештине говорења, којим се посебно инсистира на развоју подвештина које зависе од фонолошко-граматичких и семантичких елемената, те когнитивних способности самих ученика. Према актуелној методичкој мисли, стратегије за развијање вештине говорења треба усмеравати ка подстицању интеракције на језику који се учи, и то применом основног интерактивног образаца *иницирај, одговори и заокружи*. Такође, значај садржаја анализираног поглавља представља контрастирање традиционалног модела (*прамајика ради прамајике*) с комуникативним моделом (*прамајика ради комуникације*), уз коришћење илустративних примера (изучавања перфекта и изрицања молбе) и идентификовање очигледних потреба ученика (усвајање релевантних стратегија, упознавање са од-

говарајућим регистром, диференцирање формалног и неформалног дискурса, развијање вештине сналажења и интеракције са окружењем, неговање језичког израза и поштовање временских захтева).

У трећем поглављу (*Говорне вежбе*) читаоци се упознају са најважнијом типологијом говорних вежби у настави страних језика и захтевима њене сврсисходне имплементације. Као врсте говорне интеракције у уџбенику се издвајају *интерактивни њовор, дуже њоворење и симулације разних ситуација, осећања и односа*. Важан сегмент анализираниог поглавља у уџбенику је додељен класификацији вежби усмене продукције, које се, према *Заједничком евројском референцином оквиру за живе језике*, могу поделити на: *језичке активностии рецејције или њродукије, језичке активностии које се реализују интеракцијом и језичке активностии медијације*. У оквиру наведених вежби усмене продукције, аутор уџбеника фокус ставља на узвратне имитативне, интезивне, екстензивне и драмске вежбе, наглашавајући да је све наведене вежбе најбоље „уврстити у часове тако да буду интегрисане, а не схваћене као посебне лекције”.

У четвртом поглављу (*Технике рада на њоворним вежбама*) су сагледане основне опсервационе наставне технике и различити начини оцењивања вештине говорења, чији је развој условљен познавањем граматике, лексике, друштвеног и културолошког контекста, те основних прозодијских правила. Аутор уџбеника као основне разлоге савладавања вештине говорења препознаје мотивацију ученика и потребу усменог комуницирања са окружењем, због чега у први план ставља важност одговарајућег језичког инпута (којем су ученици изложени) и контролисаниог аутпута (који ће ученици произвести), а који ће у наставном окружењу бити условљен успешношћу реализације вежби с информацијском празнином, мозаичних вежби, игре по улогама, дискусије, вежби с искуственом празнином, вежби са празнином у мишљењу и вежби с празнином у знању. Као посебан квалитет овог поглавља издваја се, са једне стране, мноштво примера из наставне праксе којим се илуструју теоријске поделе и класификације говорних вежби, те, са друге стране, детаљно објашњење потенцијалних проблема (отпор ученика, несигурност, величина одељења, способности ученика, недостатак мотивације, недовољно познавање језика) и решења (учење процесног језика, семантизација нових речи, пружање помоћи, давање времена за припрему, стварање подстицајне атмосфере, варирање интеракције, понављање и диференцирање задатака) у вези повећањем интеракције.

У петом поглављу (*Нагљеданье и евалуација њоворења*) читаоци се упознају са основним начинима вредновања и оцењивања вештине говорења. Наиме, посебан задатак наставника (српског као) страног језика представља реализације тзв. *нагљеданья њоворења*, процедуре која, са једне стране, омогућава сагледавање језичких способности ученика кроз анализу њиховог језичког аутпута, док, са друге стране, захтева време, организацију и учешће самих ученика. Наставна пракса нам показује да ученици од наставника очекују да им исправи учињене грешке, због чега *нагљеданье њовора* представља важан сегмент рада сваког предавача (српског као) страног језика. Међутим, његова реализација није једноставна и праћена је бројним проблемима и наставним захтевима, који се у анализираниом поглављу,

читаоцима детаљно објашњавају. Посебно место посвећено је сагледавању значаја повратне информације које ученици очекују (*йоврайне информације засноване на садржају* и *йоврайне информације засноване на форми*) и грешкама у говорној продукцији (чији узроци могу бити интерференција, интраференција и примена неодговарајућег наставног метода). Ипак, као важан задатак предавача српског као страног језика у овом поглављу сагледан је поступак исправљања грешака, који подразумева сагледавање више фактора (1. *Да ли исйравийи?*, 2. *Шта исйравийи?*, 3. *Када исйравийи?*, 4. *Колико исйравийи?*, 5. *Ко ће исйравийи?*, 6. *Како исйравийи?*), примену различитих техника указивања на грешке (*дирекйна индикација*, *йонављање*, *йонављање реченице до местиа с йрешком*, *ехо*, *исйийивање*, *йосйављање йийања*, *йосйављање йийања једном речју*, *мимика*, *йесйикулација*, *исйравак йрсйима*) и оцењивање вештине говорења.

У шестом поглављу (*Две йровокайивне йеорије о учењу сйраној језика*) детаљно су сагледане две модерне теорије учења страног језика – *неуролинивсйичко йройрамирање* (скр. НЛП) и *йеорија вишесйруких инйелиенција*, чије се функционисање базира на теорији о стиливима учења. У поглављу се детаљно објашњавају наведене теорије, уз сагледавање њиховог историјског развитка, позитивног утицаја примене у учионици страног језика и представљање конкретних примера употребе у настави српског као страног језика. Посебан осврт аутора уџбеника посвећен је различитим типовима говорних вежби које представљају доминантан сегмент наведених теорија учења страног језика.

У одељцима *Извори* и *Коришћена литерайура* детаљно су представљене публикације које је аутор уџбеника консултовао приликом писања лекција. Њихова анализа показује да је ауторка Јелена Редли садржај уџбеника утемељила, осим у радовима и публикацијама еминентних домаћих истраживача, и у истраживањима бројних светских лингвиста и методичара наставе. Посебно место и функцију (за истраживаче у почетној фази каријере) заузима и регистар најважнијих коришћених термина и појмова, у коме су у развијеној форми објашњени (за методiku наставе страног језика) значајне одреднице.

Узимајући у обзир целокупан садржај уџбеника и начин његовог представљања, можемо закључити да уџбеник *Да ли је Ваш час неми филм?* поседује огроман корак у развоју методике наставе српског као страног језика. У њему су на теоријски утемељен, интересантан и разумљив начин употпуњена, обogaћена и систематизовања теоријска и практична сазнања у вези са значајем вештине говорења и функционалних говорних вежби. Несумњиво је да ће овај уџбеник, захваљујући свим својим квалитетима, у деценијама пред нама представљати основно штиво у припреми (и усавршавању) будућих генерација србиста за позив предавача српског као страног (и нематерњег) језика.

Александар М. Новаковић³

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Дейарйман за србисйику

<https://orcid.org/0000-0002-7620-5964>

TEMAT
ACADEMIA MEDIANA 2023 /
ACADEMIA MEDIANA 2023
PROCEEDINGS VOLUME